

PROJEKT ØRN

Dansk
Ornitologisk
Forening

BirdLife
D A N M A R K

Årsrapport 2023

DOF rapport 34

INDHOLD

Forsidefoto	side	4
Ørne i Danmark i 2023	side	5
Fiskeørnen i 2023	side	6
Observationer fra lokaliteterne (Fiskeørn)	side	8
Kongeørnen i 2023	side	12
Dokumentation fra redekameraer: Kongeørne æder gerne Mårhunde	side	14
Havørnen i 2023	side	18
Ørn med finske ringe	side	21
Observationer på lokaliteterne (Havørn)	side	22
Fælles soveplads sætter rekord	side	26
Ørnefavoritter: Bøg, Fyr, Eg, Poppel	side	27
Lokalt netværk: Projekt Ørn på Fyn	side	28
Nordisk symposium: Kongeørne presset	side	29
Ny bog om Kongeørne	side	30
Kontakter i Projekt Ørn	side	31

Redaktion: Kim Skelmose og Ole Friis Larsen

Ved citering anfør: Skelmose, K., Larsen, O. F.,
Projekt Ørn – Årsrapport 2023, DOF BirdLife Danmark.

Tryk: KLS PurePrint

ISSN: Trykt version: 1904-3899
Elektronisk version: 1904-3902

PROJEKT ØRN

Årsrapport 2023

Udgiver og copyright: Dansk Ornitologisk Forening – DOF BirdLife Danmark
Vesterbrogade 138-140, DK-1620 København V
Telefon: +45 33 28 38 00 Mail: dof@dof.dk

Udgivet af DOF i år 2024

FORSIDEN

Havørnen på forsiden er en adult/voksen hun med tyske farveringe fra 1985. Hun er med 38 år på bagen formentlig verdens ældste kendte Havørn og har i en del år ynglet ved Haderslev sammen med en tysk ringmærket han. I 2023 fik parret en enkelt unge ud at flyve fra reden. Billedet er taget af Leif Keller, som har fulgt de to Havørne i parret gennem flere år. Der var ingen koder på farveringene i 1985, men farverne viser årstallet, og på højre ben har hun en gylden tysk ring, som kan kendes på, at den har en anden form end andre ringe på Havørne. Denne ring har et nummer, men det er så vidt vides aldrig blevet aflæst. Vi ved derfor kun, at hun er en af de kun fire ørneunger, som blev mærket med farveringe i Nordtyskland i 1985.

BAGSIDEN

Fiskeørnen på bagsiden er fotograferet af Keld Christensen, som også tidligere har leveret billeder af Fiskeørne til Projekt Ørns årsrapporter. Fiskeørnene er blevet lidt af et speciale for ham, og han bruger årligt mange timer på at studere, hvor de færdes og er til at opleve uden at forstyrre dem.

ØRNE I DANMARK I 2023

For at forstå optimismen i Projekt Ørn i 2023 skal man nok dykke lidt dybere i tallene end tidligere. Hos Fiskeørnene kom der otte unger ud at flyve fra reder i Danmark, hvilket var en del færre end de 13 i 2022, men der var ni ynglepar, og det er det hidtil største antal, siden første registrering i 1994. Kigger man på tallene på side 6-7 er det tydeligt, at der især de seneste 10 år har været en konstant stigning i antallet af ynglepar, og vi har god grund til at forvente en fortsat fremgang for Fiskeørnene. Det går nu så godt for Fiskeørnene, at 2023 også bød på et fint samarbejde mellem Naturstyrelsen og ringmærkningscentralen ved Statens Naturhistoriske Museum om at ringmærke danske unger af Fiskeørne. Desværre lykkedes det ikke i 2023, men arbejdet er indledt, og det er vi glade for.

På samme måde er der optimisme blandt de folk, der har specialiseret sig i arbejdet med vores Kongeørne, som ellers er den art, vi har været mest bekymrede for i Danmark. Der har i mange år været tre-fem ynglepar per år, og de har fået tre-fem unger ud at flyve, men i 2023 så det omsider ud til, at der er Kongeørne, som finder sammen i par og etablerer sig andre steder, så der er håb om en ekspansion i Kongeørnens udbredelse i Jylland.

Hos Havørnene har udviklingen stået lidt i stampe de seneste år. Det ser især ud til at skyldes fugleinfluenza samt koldt og vådt vejr omkring klækningstidspunktet for en del ynglepar. Heldigvis ser vi, at bestanden nu er robust og holder stand mod den slags trusler.

Specielt for Havørnene glæder

vi os også over, at det i 2023 lykkedes at komme i gang med en ny struktur, hvor vi har fået en lokal-kordinator for hver lokalafdeling i DOF/BirdLife Danmark. Antallet af ynglepar af Havørne er nu så stort i Danmark, at vi har brug for frivillige med mere lokalkendskab, end der tidligere har været behov for. De nye lokalkoordinatorer skal især hjælpe med at få flere informationer ind om yngleresultater for Havørnene og med at skaffe nye redekoordinatorer, når andre flytter væk eller stopper i projektet af andre grunde. Allerede i 2023 har det nye system fungeret så godt, at det ikke har været nødvendigt at beregne antallet af ynglepar og unger. Vi har kunnet bruge de konkrete tal igen.

Den efterhånden ret tætte bestand af ynglende Havørne i Danmark betyder også, at vi får flere meldinger om unge ørne, der render rundt på jorden, hvor de bliver fanget ind og bragt på plejestation. Det er i langt de fleste tilfælde helt unødvendigt – og svarer til bekymringen om enlige sælunger på strandene. Det er helt almindeligt at unger af Havørne ender på jorden efter udflyvningen fra reden. Der kan de sagtens gå omkring i længere tid, men forældrefuglene ved, hvor de er, og kommer med mad til dem, indtil de kan flyve sammen med forældrefuglene.

Værd at nævne er også, at vi i 2023 ikke har fået nogen meldinger om kriminalitet mod vores største rovfugle.

Endelig vil vi gerne takke alle de frivillige, som deltager i Projekt Ørns beskyttelsesarbejde som redekoordinatorer, lokalkoordinatorer

eller på andre måder. Ligeledes stor tak til lodsejere, jægere og andre samarbejdspartnere. Vi har oplevet interesse for samarbejde om at passe bedre på redetræer fra såvel Naturstyrelsen med pas på-kort som firmaer, der arbejder i private skove, og det er vi glade for.

Også tak til de frivillige i DOF, der deltager i blandt andet Ørnens Dag uden for selve projektet, men er med til at fastholde – og dokumentere – en stor interesse i befolkningen for ørne. Desværre lykkedes det ikke i 2023 at gennemføre DOF's ØrneTV med live-optagelser døgnet rundt fra en havørnerede. Det var ørnene, der svigtede ved at bygge en ny rede på et tidspunkt, hvor det ikke ville være forsvarligt at flytte kameraet. Forhåbentlig lykkes det i 2024.

God fornøjelse med denne årsrapport om ørnene i Danmark.

Kim Skelmose

Kim Skelmose
Leder af Projekt Ørn

FISKEØRNEN | 2023

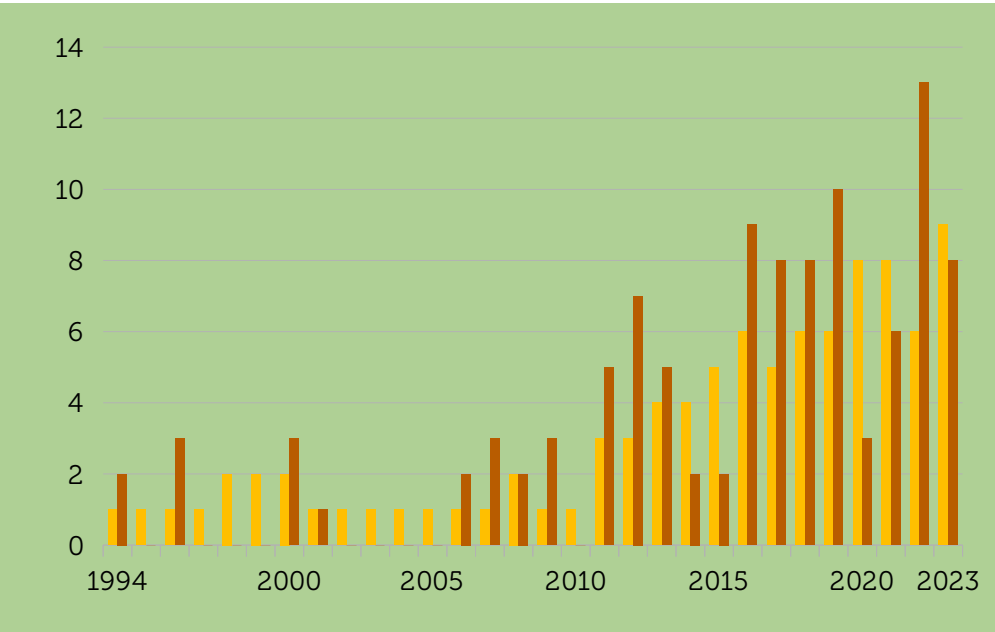
Ni par fik tilsammen otte unger på vingerne.

AF LEIF NOVRUP,
ARTSCARETAKER FOR
FISKEØRN

Der blev i 2023 registreret ni ynglepar af Fiskeørn mod seks sidste år. Det højeste antal nogen-sinde. Glædeligt at der kom et nyt par til både i Midtjylland og på Midsjælland, især fordi det gode gamle område ved Flyndersø i

Estvadgård Plantage igen i 2023 ikke fik et ynglepar. Det nye par i Midtjylland fik én unge på vingerne, mens der ingen unger kom ved det nye par på Midsjælland. Parret i Vandmosen i Gribskov fik tre unger på vingerne, og parret på Midsjælland fik to unger på vingerne. Et par i Nordsjælland fik unger, men de forsvandt, inden de var

flyvefærdige. Det gamle par i Midtjylland fik tre unger, men desværre fik en Duehøg fat i den ene, så kun to unger kom på vingerne her. I Klosterheden sås flere parringer, men der blev ikke ruget, og i Nationalpark Thy kom der heller ikke nogen unger, skønt der begge steder blev bygget nye reder. Der er siden 1994 kommet mindst 105 unger på vingerne.

Antal besatte reder (lyse søjler) og flyvefærdige unger (mørke søjler) af Fiskeørn registreret i Danmark 1994-2023.

Number of occupied nests (pale columns) and yearly totals of fledged Ospreys (dark columns) in Denmark 1994-2023.

YNGLESUCCES OG PRODUKTIVITET FOR FISKEØRN, PANDION HALIAETUS

Nr.	Lokalitet	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Total	
F01	Estvadgård Plantage	2	0	3	0	BT	BT	1	1	0	BT	BT	0	2	3	2	3	0	3	3	0	BT	0	3	3	3	1	BT	0				33
	Viborg					BT	BT	2																									2
	Strødam Reseervatet 1															BT																	0
F02	Klosterheden 1																		2	2	2	2	0	1	1	2	1	0					13
F03	Vandmosen, Gribskov 1																		BT	2	2	0	BT	2	2	BT	3	2	0	2	3		18
F04	Klosterheden 2																					BT	2	0	2	0							4
F05	Plantage ved Tværmose																			1													1
F06	Stråsø Plantage																						BT										0
F07	Klostereden 3																							BT									0
F08	Midtjylland																							3	0	3	3	0	3	2	2		16
F09	Harager Hegn, Gribskov 2																									BT	BT						0
F10	Nystrup Plantage																										2	BT	BT	2	BT		4
F11	Nordsjælland																											0	0		BT		0
F12	Midtsjælland																											1	2	3	2		8
F13	Strødam Reseervatet 2																											BT	BT				0
F14	Nørlund Plantage																																0
F15	Klosterheden 4																												1	3	BT		4
F16	Vilsbøl Plantage																													1	BT		1
F17	Ensø																														1		1
F18	Mortenstrup Skov																														BT		0
	Unger i alt	2	0	3	0	0	0	3	1	0	0	0	0	2	3	2	3	0	5	7	5	2	2	9	8	8	10	3	6	13	8		105
	Besatte lokaliteter (BT, Æg, unger)	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	3	3	4	4	5	6	5	6	6	8	8	6	9		
	Lokaliteter kun med fugl/fugle (F, FF)																																
	Unger per besat territorium	2	0	3	0	0	0	1,5	1	0	0	0	0	2	3	1	3	0	1,67	2,33	1,25	0,5	0,4	1,5	1,6	1,33	1,67	0,38	0,75	2,17	0,89		

Antallet af besatte territorier og udføjne unger hos danske Fiskeørne. F og FF betyder, at der har været en fugl/fugle i området, BT står for besat territorium, det vil sige et ikke ynglende par på lokaliteten. 0 betyder yngleforsøg, men ingen unger fløjet fra reden.

Number of occupied territories and fledglings at Osprey nests in Denmark. F and FF stand for birds present in a territory without signs of mating. BT is an occupied territory by a breeding pair, but no attempts to breed. 0 marks unsuccessful breeding without fledglings.

OBSERVATIONER PÅ LOKALITETERNE

Jylland

F01 Estvadgård Plantage

AF LEIF NOVRUP
REDEKOORDINATOR

For andet år i træk blev der ikke ynglet her. Fra den 12. april til den 20. april sås en Fiskeørn i området, men den byggede ikke på den gamle rede. Den 13. maj sås hele tre Fiskeørne i bugten, og den 13. juni to Fiskeørne. Der blev nu dagligt set Fiskeørn i området frem til den 21. juni.

F02 Klosterheden 1 (gamle rede)

AF SVEND AAGE KNUDSEN
REDEKOORDINATOR

For andet år i træk var der ingen aktivitet ved denne rede.

“

Den første rekord kom i hus, da hannen ankom den 25. marts, hvilket er den tidligste ankomst, jeg har registreret. Hunnen kom den 26. marts

”

Formentlig grundet ynglende Havørn i området.

F15 Klosterheden 4 (den opsatte rede)

AF SVEND AAGE KNUDSEN,
REDEKOORDINATOR

Det startede fint. Hannen sås den 28. marts ved reden, og nogle få dage senere dukkede hunnen op. Herefter sås begge i og ved reden, og der foregik ivrig parring, så alt tegnede lyst. Den 11. maj så jeg begge Fiskeørne sidde i et nabotræ, så det var ikke gode tegn. Begge Fiskeørne blev set flere gange siden enten på eller ved reden, men der var ingen tegn på rugning. De blev sidst set den 8. august, da de spiste fisk på reden.

Sidste vinter satte vi (DOF og Naturstyrelsen) en ny rede op 100 meter fra den nuværende, idet stammen på redetræet er angrebet af orm.

F08 Midtjylland

AF HANS KNAKKERGAARD,
REDEKOORDINATOR

Det blev et skelsættende år for Fiskeørnene her i 2023 med to rekorder og en særdeles dramatisk dag i juni.

Den første rekord kom i hus, da hannen ankom den 25. marts, hvilket er den tidligste ankomst, jeg har registreret. Hunnen kom den 26. marts. Fra omkring den 12. april ligger hunnen fast i reden og torsdag den 18. maj ses den første fodring. Jeg ser hovedet af en unge den 1. juni og tre unger søndag den 4. juni.

Onsdag den 28. juni bliver en dramatisk dag. Det tager sin begyndelse, da vildtforvalteren ringer til

mig klokken 13:32. Han fortæller, at han står sammen med en gæst og ser på Fiskeørnene, da en Duehøg (Accipiter gentilis) pludselig dukker op og begynder at angribe. Han er hurtig i opfattelsen og får optaget en lille video af angrebet, hvor man ser Duehøgen få klørerne i en unge, der sidder på redekanten. Ungen falder ud af reden, og på vej ned mod jorden angribes den igen. Til sidst lykkes det for Fiskeørnene at få Duehøgen på flugt, men da er 'ulykken' allerede sket.

Der var tre unger, så der var forhåbentlig to tilbage, og det fik jeg bekræftet lørdag den 1. juli, idet jeg ser de to unger og hunnen i reden.

Torsdag den 13. juli ser jeg den første unge flyve fra reden og lørdag den 15. juli ser jeg to udflyjne unger. Rekord nummer to er i hus, da det er første gang, at ørnene har ynglesucces med udflyjne unger tre år i streg.

Efterfølgende ses ørne jævnligt i området, blandt andet ser jeg begge de overlevende unger mandag den 31. juli ved reden. Den sidste ørn, jeg ser i området ved reden, er den 20. august.

Status: Ørnene har nu været i området i otte år (2016-2023), hvoraf de seks er med ynglesucces. De har benyttet tre forskellige reder og fået 16 unger på vingerne, hvilket giver et gennemsnit på 2,0 unger per år.

F10 Nystrup Plantage

AF JENS JØRGEN ANDERSEN,
REDEKOORDINATOR

Fuglene ankommer midt i april til en rede, der er blæst ned. De ses i området et stykke tid, inden det ses, at de er startet på en ny rede

Ung Fiskeørn med tydelige hvide kanter og spidser på dækfjerene på vingernes oversider til forskel fra de adulte/voksne fugles renere mørke oversider. Foto: Keld Christensen.

tæt på den gamle. Redetræet er et, vi har forbedret et par år tidligere, og de får lavet en fin rede, men rugning går ikke i gang. Fuglene bliver ved reden, indtil de forlader stedet i den sidste halvdel af august. Jeg er fortrøstningsfuld med hensyn til 2024, idet den nye rede ikke bare lige falder ned i blæsevej, det er en frisk topkappet ædelgran. De gamle reder var i udgået og dårlige ædelgraner, hvor toppen er knækket hvert år.

F16 Vilsbøl Plantage

AF JENS JØRGEN ANDERSEN,
REDEKOORDINATOR

Den gamle rede er blæst ned, da fuglene ankommer midt i april. Efter få dage ses de med redemateriale et stykke fra den gamle rede, men efter få dage er de forsvundet fra området. Jeg har fået oplyst at de har bygget en rede i naboplantagen Tved, men kan ikke få oplyst, hvor den er. Fuglene ses i området

“

Man ser Duehøgen få klørerne i en unge, der sidder på redekanten.

Ungen falder ud af reden, og på vej ned mod jorden

angribes den igen.

Til sidst lykkes det for Fiskeørnene

at få Duehøgen på flugt, men da er

'ulykken'

allerede sket

”

Tved og Nors Sø i hele yngleperioden, og forhåbentlig lykkes det at få nye oplysninger om ynglestedet næste år.

F17 Ensø – Rørbæk sø området

AF NIELS PETER BRØGGER,
REDEKOORDINATOR

Reden blev lokaliseret i februar 2023, og ingen lokale kendte til reden. Den 2. april sad der en Havørn i reden, men den blev mobbet af to Røde Glenter (Milvus milvus), som har rede i nærheden. I løbet af rugesæsonen skete det mindst tre gange, at Fiskeørnene var i luften for at jage et par Havørne væk fra sø-området, men Havørnene var aldrig i nærheden af reden.

Den 6. april blev der set to Fiskeørne, og parring blev set flere gange den 14. april. En af lodsejerne mente, at der var to par Fiskeørne, som sloges lidt om reden en enkelt dag. Lidt unormalt sad

“
Hele yngleforløbet har været præget af mange mere eller mindre alvorlige forstyrrelser med alt fra teltning og bål få meter fra redetræet til MTB-cykling og knallertkørsel
 ”

hannen af og til på yderkanten af reden, mens hunnen rugede.

Den 8. juli var der tre observatører, som havde set to unger i reden, men jeg har selv kun iagttaget en unge med sikkerhed; den kom godt på vej og forlod redeområdet den 22. august.

Sjælland

F03 Vandmosen, Gribskov 1

AF LUISE EKBERG
REDEKOORDINATOR

Naturstyrelsen har igen i 2023 valgt kun at lave en henstilling om ikke at forstyrre Fiskeørnene. Hele yngleforløbet har været præget af mange mere eller mindre alvorlige forstyrrelser med alt fra teltning og bål få meter fra redetræet til MTB-cykling og knallertkørsel hen over en sti tæt på redetræet.

Alle forstyrrelserne har fået Fiskeørnene til at forlade reden med æg og/eller unger i kortere og længere tid. Naturstyrelsen har derfor sat ekstra skilte op rundt om redeområdet, men uden større effekt.

Hunnen forlod tidligt i rugetiden æggene og var væk fra reden i to døgn, hvorfor hannen varetog rugningen alene. Lige inden, ungerne var flyvedygtige, forsvandt hannen den 16. juli og sås ikke siden. Hunnen varetog derfor opfostringen af de tre unger alene, hvilket kun kunne lykkes, fordi ungerne var tæt på flyvedygtige.

At han og hun hver især er forsvundet er set med mellemrum i reder i udlandet, og årsagen menes at være forstyrrelser.

F11 Nordsjælland

AF LUISE EKBERG
REDEKOORDINATOR

Et par forsøgte sig i den tidligere brugte rede igen i 2023. Alt så normalt ud, og de rugede og fik mindst én unge, men de opgav yngleforsøget, inden ungerne var så store, at man kunne se/tælle dem over redekanten. Den 11. juli var der ikke længere unger i reden og ingen Fiskeørne at se i redeområdet. Der var mange Krager og Ravne i området.

Området er ikke afspærret, og det er uvist, hvad årsagen til det nu tredje mislykkede yngleforsøg er.

F12 Midtsjælland

AF JØRGEN MADSEN,
REDEKOORDINATOR

Den 3. april blev en Fiskeørn spottet ved Gyrstinge sø. Det var formodentlig hannen, som var ankommet. Den 6. april blev hunnen første gang set på reden, hvor hannen kom med fisk til hende. Fra den 19. april lå hun fast på reden. Den 30. maj sås hunnen på redekanten, og hannen kom med mad, som hunnen parterede og madede ungerne med, men det var ikke muligt at se, hvor mange unger der var i reden, som er meget dyb. I juli sad der jævnligt to unger på redekanten og baskede med vingerne, og i slutningen af juli fløj de rundt i området omkring reden. Den

21. august blev Fiskeørnene – ungerne – set for sidste gang ved reden.

F18 Mortenstrup Skov

AF SØREN GRØNTVED
CHRISTIANSEN,
REDEKOORDINATOR

Sten Asbirk (SA) så to fugle ved reden 30. april og en fugl på reden 18. april. SA og SGC så en fugl forlade reden 14. juni. SGC så sammen med skovfogeden en fugl forlade reden 21. juni. Dette er de eneste iagttagelser af Fiskeørne nær reden. Der er adskillige iagttagelser af enlige Fiskeørne inden for få kilometer fra reden, især af Jonas Morsing Thomsen, der har arbejdsplads under to kilometer fra reden. Der er en iagttagelse af to ørne sammen fra Naturstyrelsens areal cirka to kilometer nordøst for reden, bedømt af iagttager til at være en voksen og en unge.

Konklusion: Der har været et yngleforsøg, men ynglesucces er ikke påvist. (Vel også i 2022, da Jonas Morsing så to fugle 24. juli, den forreste skrigende og med fisk i fangerne).

Desværre hørte jeg først sent om yngleforsøget, og desværre opdagede Sten Asbirk ikke det gode iagttagelsessted på Mortenstrupvej.

“
Den 21. august blev Fiskeørnene – ungerne – set for sidste gang ved reden
 ”

Fiskeørn på jagt i jysk område med Fiskeørne i 2023. Fuglen er en adult/voksen han. Hanner har typisk svagere brystbånd end hunner og er renere hvide på underarmenes dækfjer. Foto: Keld Christensen.

KONGEØRNEN | 2023

Trods det at den danske bestand af ynglende Kongeørne fortsat blot er på fire par, er der omsider håb om en positiv udvikling for arten.

AF HANS CHRISTOPHERSEN,
ARTSCARETAKER
FOR KONGEØRN

Den danske bestand af Kongeørn har i efterhånden mange år (siden 2017) bestået af 4-5 ynglende par. I 2019 kom der tre unger på vingerne, men ellers er der i perioden siden 2018 hvert år kommet fire eller fem unger ud at flyve. Således også i 2023, hvor fire allerede kendte par har fået hver en unge.

I Tofte Skov, der er en hegnet skov i Lille Vildmose, findes der to revirer. I Tofte Skov NØ fik parret to unger, som blev ringmærkede. Det var dog kun den ene unge, der fløj fra reden, mens den anden døde.

I Tofte Skov SV har territoriet de senere år omfattet områder uden for skoven, hvor der findes fritgående høns og udsætning

“
Endelig har en enlig ørn igennem tre år etableret et slags territorium på Borris Hede i Vestjylland. Det er i et område med Ulv og dermed masser af mad – blandt andet føderester fra Ulv

”

af fasaner. Parret valgte i 2023 at bygge rede i et lille stykke skov nær dette område. Ørnenes tilstedeværelse er ikke særlig ønsket her, men er dog accepteret af ejerne af skoven, og det lykkedes parret at få en unge på vingerne fra den nye rede.

I Hals-området nord for Limfjorden findes de to andre territorier. I Hals Sønderkov har der været Kongeørn siden 2017. Der har været en vis udskiftning i parret, således også i denne sæson. Parret bestod af to fugle med GPS-sendere, men hannen døde i efteråret 2022. Den blev dog hurtigt erstattet af en 4-5K (kalenderår) han, og det nye par fik en unge i 2023. Det er den fjerde unge siden 2017 fra dette revir. I kort afstand herfra, i Hals Nørreskov, findes Danmarks mest produktive revir. Det har været

besat siden 2004 og har samlet set produceret 22 udføjne unger. Også i 2023 kom en ung Kongeørn på vingerne her.

I det gamle revir i Høstemark Skov i Lille Vildmose, som har været besat siden 2001, findes der fortsat bare en enlig han. Den er cirka 25 år og har nu holdt territoriet alene i to år uden at finde en ny hun. Til gengæld er der en ny pardannelse i Store Vildmose i Vendsyssel, hvor der senest kom en unge på vingerne i 2016. Her har den gamle han opretholdt territoriet alene siden 2020. En ny hun (den tredje) er dog endnu for ung (3K), men der er begrundede forhåbninger om, at det vil lykkes i 2024.

Syd for Limfjorden i det østlige Himmerland har der et nyt par med to yngre ørne etableret sig i et territorium. En rede er dog ikke fundet. Det skal blive spændende at følge i det kommende år. Endelig har en enlig ørn igennem tre år etableret et slags territorium på Borris Hede i Vestjylland.

Det er i et område med Ulv og dermed masser af mad – blandt andet føderester fra Ulv, som vi også har set det i Tofte Skov.

Med fire ynglepar og fire andre besatte territorier, heraf de to med par og to med enlige fugle, er der for første gang i flere år begrundet håb om en voksende dansk bestand. Et problem for de danske Kongeørne kan dog være, at de ofte vælger at slå sig ned i områder med udsætning af fasaner, sekundært ænder. Det kan medføre interessekonflikter med de respektive ejere af disse områder.

Tak til redekoordinatorene Einar Flensted-Jensen, Anton Thøger Larsen, Thorkild Lund og Jan Tøttrup Nielsen.

“
Et problem for de danske Kongeørne kan dog være, at de ofte vælger at slå sig ned i områder med udsætning af Fasaner, sekundært ænder. Det kan medføre interessekonflikter med de respektive ejere af disse områder

”

YNGLESUCCES OG PRODUKTIVITET FOR KONGEØRN, AQUILA CHRYSÆTOS

Nr.	Lokalitet	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Total juv	Y-forsøg	Terr FF	
K01	Tofte Skov NØ	F	FF	0	2	1	1	1	0	F	FF	FF	F	F	FF								0	1	2	0	1	1	1	11	12	4	
K02	Høstemark Skov					F	FF	FF	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	F	F	14	19	2	
K03	Hals Nørreskov									FF	0	0	1	2	1	1	1	1	2	2	1	1	0	2	1	1	2	2	1	22	18	1	
K04	Overgaard											FF	FF	1	0															1	2	2	
K05	Store Vildmose																				FF	1	0	0	0	F	F	F	FF	1	4	2	
K06	Hals Sønderkov																						FF	1	0	1	1	0	1	4	5	1	
K07	Tofte Skov SV															FF	FF	0	1	1	1	F				FF	2	1	1	1	8	7	3
Unger i alt				0	2	1	1	1	1	1	1	1	2	4	2	2	2	2	4	4	3	3	0	4	3	4	5	4	4	61			
Besatte lokaliteter (BT, Æg, unger)				1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	3	3	2	3	3	3	3	3	3	4	5	5	5	5	6	6		67		
Lokaliteter kun med fugl/fugle (F, FF)		1	1			1	1	1		1	1	2	1		1	1	1				1		1		1		2	2			18		
Unger/Ynglepar				0,00	2,00	1,00	1,00	1,00	0,50	1,00	0,50	0,50	1,00	1,33	0,67	1,00	1,00	0,67	1,33	1,33	1,00	1,00	0,00	0,80	0,60	0,80	1,00	1,00	1,00		0,84		

Antallet af besatte territorier og udføjne unger hos danske Kongeørne. F og FF betyder, at der har været en fugl/fugle i området, BT står for besat territorium, det vil sige et ikke ynglende par på lokaliteten. 0 betyder yngleforsøg, men ingen unger fløjet fra reden.

Number of occupied territories and fledglings at Golden Eagles' nests in Denmark. F and FF stand for birds present in a territory without signs of mating. BT is an occupied territory by breeding pair, but no attempts to breed. 0 marks unsuccessful breeding without fledglings.

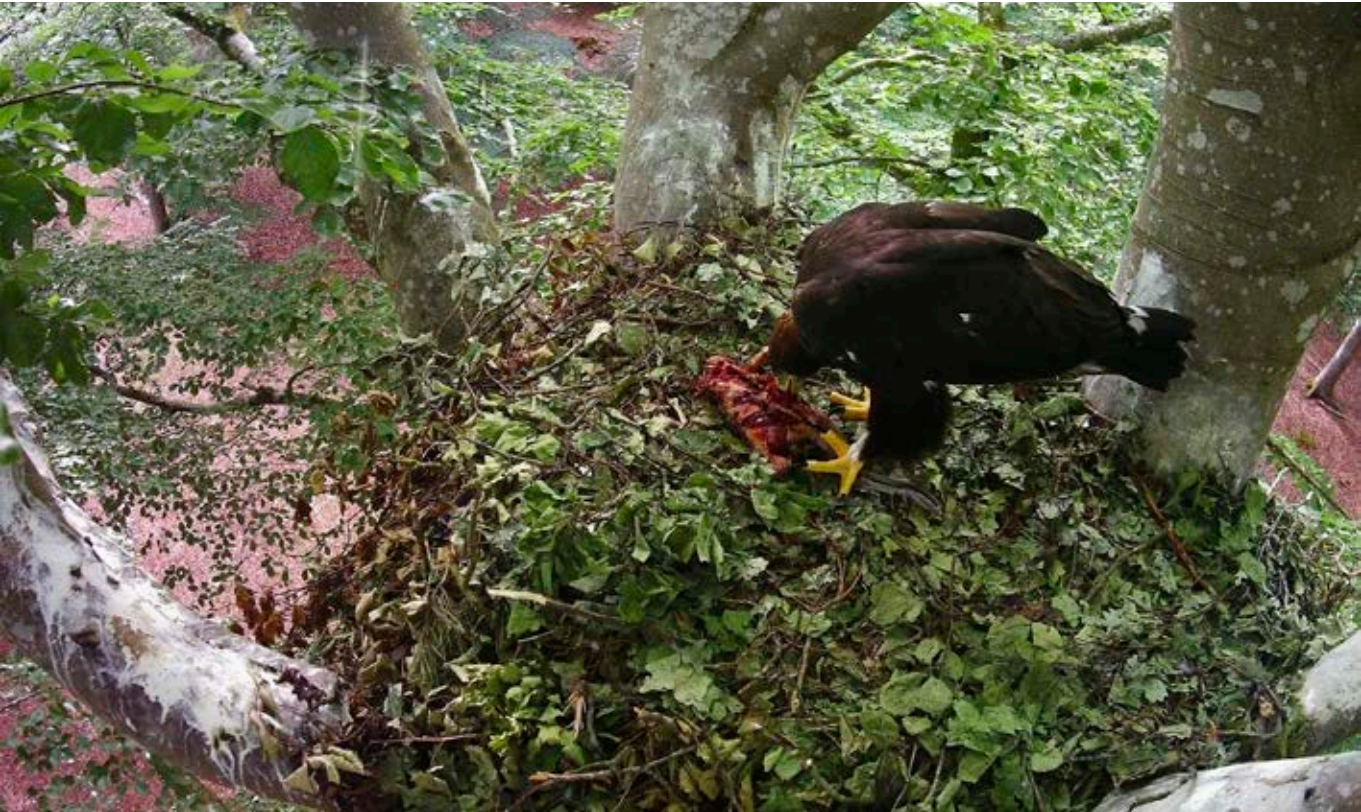

FOTO 1. Endnu en Fasan er bragt til reden, Hals Sønderskov 2023. Bemærk at reden er næsten ren for andre byttedyrsrester.

KONGEØRNE ÆDER GERNE MÅRHUNDE

DOKUMENTATION FRA REDEKAMERAER

Foreløbig analyse af byttedyr fanget på vildtkamera ved danske kongeørnereder 2020-2023.

TEKST OG FOTO:
JAN TØTTRUP NIELSEN &
HANS CHRISTOPHERSEN

Med tilladelse fra Miljøstyrelsen, Naturstyrelsen og lodsejere (Aage V Jensens Naturfond, Naturstyrelsen Nordjylland, Hals Nørreskov og Hals Sønderskov) opstartede vi i 2020 et projekt med opsætning af vildtkamera ved reder af de danske Kongeørne. Formålet er primært at indsamle ynglebiologiske data, aflæse ringmærkede Kongeørne og indsamle byttedyrsdata (se Projekt Ørn, årsrapport 2020).

For at forstyrre så lidt som muligt opsættes kameraerne enten før æglægningen (senest 15. februar) eller i forbindelse med ringmærkningen af unger og tages først ned efter at ungerne er fløjet fra reden eller yngleforsøget med sikkerhed er opgivet.

Kameraerne sættes til at tage et billede hvert fjerde minut i alle døgnets timer.

Undersøgelsen af Kongeørnes fødevalg har hidtil foregået ved indsamling af byttedyrsrester i og omkring reden i yngleperioden (se Nielsen 2018, Nielsen et al 2023),

og kameraerne skulle gerne være med til at verificere denne metode – for at se eventuelle fejl og mangler. Ved hjælp af kameraerne bliver det også muligt at beregne, hvor meget føde der skal til for at opfostre en unge.

Vi kan også se, at der er stor forskel på, i hvor høj grad de respektive par holder reden ren for uspiselige byttedyrsrester. For eksempel holder hunnen i Hals Sønderskov reden fuldstændigt ren, det vil sige, at næsten alle rester, der ikke har nogen næringsværdi, som knogler, kranier og

FOTO 2. Rester fra Ulvens byttedyr (kalv af Krondyr) er bragt til reden i Tofte Skov 2022. Bemærk de mange byttedyrsrester i reden.

skindrester, fjernes omhyggeligt (Foto 1). Dette gør, at der under indsamlingen af byttedyr, efter at ungerne har forladt reden, findes meget få byttedyr i reden. Modsat Tofte Skov NØ som flyder i rester i hele ungetiden, og under byttedyrs indsamlingen efter ungerne er fløjet fra reden, findes der næsten det samme antal og arter, som ses på kameraerne (Foto 2).

Der er bliver kun leveret byttedyr på reden fra æggene klækker til ungerne flyver fra reden. Vi har 85.400 billeder fra perioden 2020-2023, og der er registreret mindst 271 byttedyr fra fire lokaliteter fra perioden 14. april til 20. juli. Der er taget billeder fra i alt 218 'ørneunge-dage' fordelt på de fire lokaliteter, hvilket giver et gennemsnit på 1,2 byttedyr leveret per dag.

Hunnen fodrer

Af de 271 byttedyr er 23 (8,5 %) ubestemte, som regel små byttedyr som ædes inden det er muligt

FOTO 3. Regulering af Mårhund, Tofte Skov SV 2023.

at se, hvad det er. Småfugle og mindre gnavere sluges oftest hele og nogle gange bringes halvædte byttedyr eller dele af større byttedyr til reden, som gør, at det nogle gange kun er muligt at skelne mellem fugl eller pattedyr. Det er stort set kun hunnen, der bringer

byttedyrene, som hannen fanger, til selve reden. I mange tilfælde ses hunnen komme til reden for selv at æde af de rester, der er. Hunnen æder også selv, når hun fodrer unger.

I en alder af 40 dage begynder ungerne så småt selv at æde de

byttedyr der bringes til reden, men hunnen fodrer stadig ungerne af og til, helt frem til den/de flyver fra reden.

De fire lokaliteter kan inddeles i fasanlokaliteter (Hals Nørreskov og Hals Sønderskov) og i lokaliteter med mere naturlig føde (Tofte Skov NØ og SV), selv om parret i Tofte Skov SV også i perioder slår sig på tamfjerkræ og udsætningsfugle.

På begge fasanlokaliteterne er der rigeligt med byttedyr, idet der som regel ligger 1-3 byttedyr (oftest fasaner) i reden. Ud over Fasaner er det her især Ringduer, Krager, Hare og rådyrlam, der bringes til reden. Man kan roligt sige at Kongeørnen her er specialist.

Varieret kost

I Lille Vildmose er Kongeørne mere generalister og fanger det, der byder sig. Artslisten, især hos Tofte Skov NØ, er meget varieret. Parret i Tofte Skov SV, som også fouragerer en del uden for Lille Vildmose, slår sig i perioder på bestemte byttedyr. I 2020 var det hvide Tamhøns fra en økologiske hønsefarm med fritgående æglægningshøns. I 2023 var hønsene på grund af fugleinfluenza lukket inde, så Kongeørnene måtte ty til noget andet. Her fangede de i perioder mange Krager og Råger (udfløjne unger), indtil fasanud-sætningen fandt sted den 20. juni, herefter bringes der stort set kun Fasaner og Gråænder, som også udsættes næsten samtidig.

En anden interessant ting ved parret i Tofte Skov SV var at med hele otte mårhundehvalpe som byttedyr (1 i 2020 og 7 i 2023, se foto 3), må det siges at Kongeørne også hjælper jægerne med reguleringen af denne invasive art.

At der er ulv i Lille Vildmose kunne vi spore allerede i 2021, men i 2022 og 2023 var det meget tydeligt. Der bringes ‘store’ dele af især kalve af Krondyr til reden, men også Rådyr, som for eksempel forben, dele af ryg og kødstykker, som ørnen tydeligvis ikke selv har kunnet

TABEL 1

Fordelingen af byttedyr registreret på vildtkamera ved kongeørnereder i ungetiden 14. april til 20. juli 2020-2023.

Art	Antal	% antal
Atlingand	1	0,37
Gråand	16	5,9
Krikand	1	0,37
Troldand	1	0,37
Agerhøne	1	0,37
Fasan	73	26,94
Tamhøne	10	3,69
Gråstrubet Lappedykker	3	1,11
Toppet Lappedykker	1	0,37
Skarv	7	2,58
Ringdue	6	2,21
Tamdue	1	0,37
Vibe	1	0,37
Hættemåge	4	1,48
Kongeørn	1	0,37
Skovhornugle	1	0,37
Husskade	1	0,37
Krage	17	6,27
Ravn	1	0,37
Råge	16	5,9
Sangdrossel	2	0,74
Hare	21	7,75
Egern	2	0,74
Vandrotte	6	2,21
Illder	1	0,37
Mårhund	8	2,95
Ræv	1	0,37
Krondyr	9	3,32
Krondyr/Rådyr	4	1,48
Rådyr	23	8,49
Vildsvin	8	2,95
Ubestemte byttedyr	23	8,49
Byttedyr i alt	271	

hive af (Foto 4). Vi formoder de må stamme fra rester af Ulvens byttedyr. Så længe der kun er én Ulv i området, vil Kongeørnen uden tvivl nyde godt af dens byttedyr, men kommer der først et par og eventuelt unger, vil det nok være begrænset, hvad der efterlades af deres byttedyr.

Kongemord på reden

Et lidt mere kedeligt ‘byttedyr’ kunne vi iagttage i Tofte NØ i 2023. Her var der to unger, hvor den største unge (en hun) var næsten en uge

længere fremme i udviklingen end den mindste (formentlig en han), som kun var 2/3 så stor. Billederne viste ikke på nogen måde, at den store unge virkede aggressiv på den lille, før den pludselig den 18. juni kl. 13.56 angriber den lille (slår klørerne i dens hoved) og den dør kl. 15.53 (Foto 5). Først den 22. juni æder den store den lille.

Årsagen er sandsynligvis fødemangel, idet der bringes for lidt føde til reden, især op til aflivningen. Det ses tydelig at den største unge får den største andel af byttedyrene

FOTO 5. Den ældste unge afliver den mindste efter næsten tre dage, hvor der ikke blev bragt mad. Senere æder den ungen. Tofte Skov NØ 2023.

og det gør at den mindste bliver svagere og svagere.

Flest unge byttedyr

I tabellen ses en oversigt over de 271 byttedyr. Mange af de fugle, der bringes til reden, er nyudfløjne unger eller unge individer og hos de store pattedyr, som rådyr og vildsvin, er det henholdsvis små lam og pattegrise.

Litteratur

Nielsen, J.T. 2018: De danske Kongeørnes fødevalg i yngletiden 2005-2016. DOFT 112:19-28.
Nielsen, J.T. & H. Christophersen 2020: Fokus på Kongeørne – Redefotografering helt tæt på. Projekt Ørn 2020 19:14-15.
Nielsen, J.T., H. Christophersen & E.S. Andersen 2023: De første 25 år med ynglende Kongeørne i Danmark: Yngleforhold i et tæt befolket lavland. DOFT 117:86-103.

FOTO 4. Hunnen sluger ben af Rådyr. Tofte Skov NØ 2022.

HAVØRNEN | 2023

Kulde og regn omkring klækningstidspunktet samt fugleinfluenza ser ud til for tredje år i træk at have været en hård omgang for yngleparrene. Selv om antallet ikke vokser, viser opgørelsen, at bestanden er robust og kan klare sig gennem flere år med udfordringer, som måske er uundgåelige med de klimaændringer, vi oplever. Nyt system med lokalkoordinatorer har givet mere præcis opgørelse.

AF KIM SKELMOSE, LEDER
AF PROJEKT ØRN,
OLE FRIIS LARSEN &
PREBEN JENSEN,
STYREGRUPPEN FOR
PROJEKT ØRN

I 2023 har Projekt Ørn fået indberetninger om 151 ynglepar af Havørne i Danmark. Af dem har 140 par gjort egentlige forsøg på at yngle, mens 11 par har været på deres redelokaliteter, uden at der er set yngleforsøg.

Det er en velkendt erfaring også i andre lande, at der hvert år er et

antal par, som 'springer over', men vi anser dem stadig for en del af ynglebestanden.

De 140 par, som ynglede, fik 177 unger ud at flyve, og dermed har vi registreret, at mindst 1.712 havørnunger er fløjet fra reder i Danmark siden de første grundlæggere af den nye danske bestand begyndte at yngle midt i 1990'erne.

Af de 140 par fik 32 ingen unger ud at flyve; i flere tilfælde så det ud til, at ungerne døde i forbindelse med koldt og vådt vejr i april kort efter klækningen, så det kan i hvert fald være en væsentlig forklaring.

41 par fik hver en unge ud at flyve,

65 par fik to unger på vingerne, og to par klarede at opfostre tre unger hver.

Med i historien om ynglere-sultaterne for 2023 hører, at en Havørn med tyske farveringe fra 1985 ved Haderslev sammen med sin mage fik en unge opfostret og på vingerne. Denne hun var i 2023 således 38 år, og alt tyder på, at det er verdens ældste kendte Havørn – som oven i købet stadig var i stand til at yngle.

Desuden var den første Havørn i den nye danske bestand stadig

Fortsætter på side 20

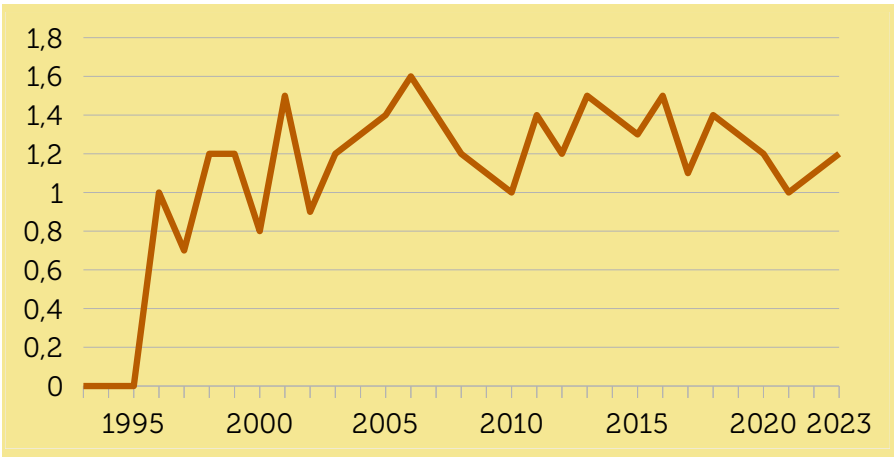
YNGLESUCCES OG PRODUKTIVITET FOR HAVØRN, HALIAEETUS ALBICILLA

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023			
Lokaliteter kun med fugle (F,FF)	1	1		2	1	1			1	2	1		1	1	2	4	2	1	1	6	5	2	2	1	1	2	7	9						
Fugle og redearbejde (BT)						1	1	1		1	1	1	1	1	2	4	5	2	2	7	6	5	9	3	11	8	5	13	6	10	11			
Yngleforsøg	0	0	1	2	3	4	5	5	8	7	10	11	12	13	16	19	24	35	36	37	43	56	63	82	84	85	97	110	137	133	140			
Redearbejde og yngleforsøg	0	0	1	2	3	5	6	6	8	8	11	12	13	14	18	23	29	37	38	44	49	61	72	85	95	93	102	123	143	143	151			
Unger per yngleforsøg				0	1	0,7	1,5	1,4	1	1,5	1	1,3	1,5	1,5	1,8	1,6	1,4	1,3	1,1	1,4	1,4	1,7	1,5	1,5	1,5	1,2	1,5	1,3	1,4	1	1,2	1,3		
Unger per besat lokalitet				0	1	0,7	1,2	1,2	0,8	1,5	0,9	1,2	1,3	1,4	1,6	1,4	1,2	1,1	1	1,4	1,2	1,5	1,4	1,3	1,5	1,1	1,4	1,3	1,2	1	1,1	1,2		
																																Kuld	Unger	
Reder med 0 unger				1		1			2		2	3	2	2	2	1	2	5	10	7	8	5	9	7	7	16	10	19	19	47	32	32	251	0
Reder med 1 unge					2	2	2	3	1	4	3	2	2	3	2	5	7	9	12	7	10	11	14	19	25	31	33	32	32	43	43	41	400	400
Reder med 2 unger							2	2	2	4	2	4	7	6	6	9	10	8	13	22	15	19	27	32	45	35	40	45	58	44	56	65	578	1156
Reder med 3 unger												1		1	3	1		2		1	4	8	5	4	4	1	6	4	1	2	2	2	52	156
Unger I alt				0	2	2	6	7	5	12	7	13	16	18	23	26	27	31	38	54	52	73	83	95	127	104	131	134	151	137	161	177		1712

Antallet af besatte ynglelokaliteter og reder med Havørne i Danmark. F og FF står for lokaliteter, hvor det blot er registreret en eller to ørne. BT står for besat territorium med ynglefugle, som ikke har indledt yngleforsøg. 0 betyder yngleforsøg, men ingen udflyjning unger. Bemærk, at tallene for alle år er konkrete observationer og således forskellige fra estimater i artiklens tekst.

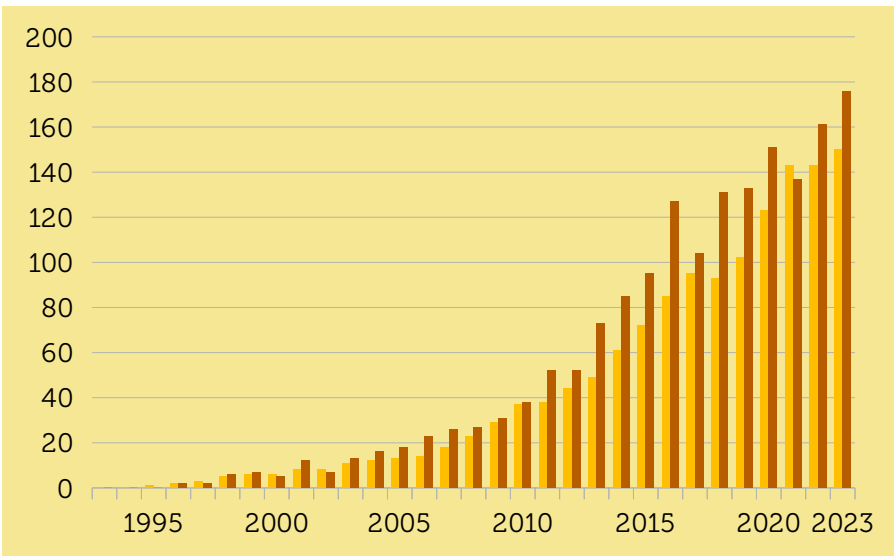
Det gennemsnitlige antal flyvefærdige unger per besat redelokalitet i Danmark 1993-2023.

The average number of fledged juveniles per occupied breeding location of White-tailed Eagle in Denmark 1993-2023.

Antal besatte reder (lyse søjler) og flyvefærdige unger (mørke søjler) af Havørn registreret i Danmark 1993-2023.

Number of occupied nests (pale columns) and yearly totals of fledged White-tailed Eagles (dark columns) in Denmark 1993-2023.

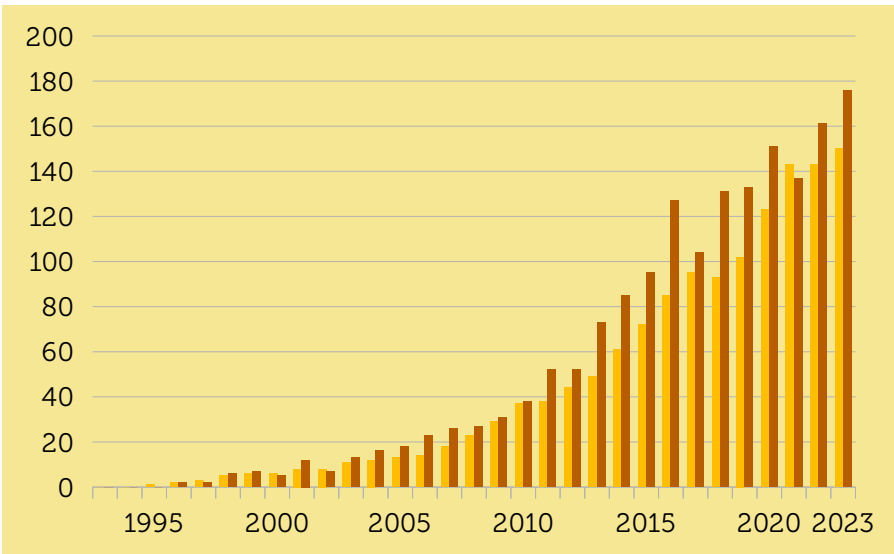
Number of occupied territories and fledglings at White-tailed Eagles' nests in Denmark. F and FF stand for birds present in a territory without signs of mating. BT is an occupied territory by breeding pair, but no attempts to breed. 0 marks unsuccessful breeding without fledglings. Please note, that numbers refer to exact reportings and hence are not similar to estimates in the article.

Fortsat fra side 18

ungledygtig og fik en unge ud at flyve, men formentlig med den tredje hun. Det drejer sig om hannen ved Hejrede Sø på Lolland i rede nummer 1, idet han er farveringmærket som redeunge i Nordtyskland i 1991 og således var 32 år i 2023.

Takket være Projekt Ørns nye system med en lokalkoordinator for hver lokalafdeling har indberetningerne i 2023 været betydeligt mere præcise end i 2021 og 2022, hvor årsresultaterne blev baseret på beregninger af de indkomne resultater, idet det var svært at få tjekket reder med manglende redekoordinatorer og at få indberetninger ind fra alle redekoordinatorer.

I forhold til beregningerne for 2022 på 161 ynglepar med 177 unger er antallet af ynglepar i 2023 noget lavere. Det kan både skyldes fugleinfluenza og dårligt vejr omkring klækningstidspunktet, men også at beregningsgrundlaget i 2022 har været lidt for optimistisk i forhold til, at vi i løbet af 2023 takket være det nye system har fået

Antal reder med udflyjne unger i procent af det samlede antal registrerede reder med ynglende Havørne. Søjlerne viser, at fugleinfluenza og dårligt vejr på klækningstidspunktet i april har påvirket Havørnenes redeunger mere i de seneste tre-fire år end tidligere.

Number of succesful breedings in percent of the total number of nests with registered incubation and/or chicks. The columns indicate, that bird flu and bad weather at the hatching period in April have reduced the number of fledglings during the last three-four years compared with the previous years.

bedre styr på, hvilke ørnereder, der ikke længere bliver brugt.

Bemærk, at i tabeller og grafikker om ynglesucces og produk-

tivitet for Havørn har vi brugt de konkrete indberettede tal for alle år – og ikke de seneste foregående års beregninger.

GPS 'LISBETH' PÅ LANGFART

Den et år gamle Havørn 'Lisbeth' (grøn på kortet fra maj 2023) fra en rede ved Vilsted Sø ved Limfjorden fløj i foråret 2023 op gennem Sverige til Varangerhalvøen i det nordligste Norge i en afstand af 1.760 kilometer fra reden, hvor hun fik GPS-senderen sat på i maj 2022. Det er den længste distance fra redestedet, som er registreret for en dansk Havørn.

De fleste Havørne når aldrig så langt omkring. 'Lisbeth's bror 'Mikkel' (lilla på kortet) er således kun registreret lidt nord for Limfjorden, men der findes eksempler på andre Havørne, som har taget lange ture ud i verden. For et par år siden fløj en ung britisk Havørn via Holland til Blåvand i Jylland, før den vendte hjem igen ad næsten samme rute.

'Lisbeth' blev på Varamgerhalvøen i flere måneder, før hun i august fløj sydpå ned gennem Sverige. Siden har hun opholdt sig i Vestsjælland og Sverige nord for Helsingborg.

Kort: Open Street Map/DOF GPS-ørn

Den unge Havørn fra Ålandsøerne over Gødstrup Engsø. Foto: Anders K. Sørensen.

VILD OPLEVELSE ØRN MED FINSKE RINGE

Ung Havørn på Sydsjælland kom fra en rede på Ålandsøerne.

AF ANDERS K. SØRENSEN

Det var en lørdag formiddag i marts. Temperaturen lå et par grader over frysepunktet, og himlen var blå med få disede skyer over Gødstrup Engsø på Sydsjælland. Det er et sted, jeg ofte besøger for at se på fugle – især de lokale Havørne, der tit sidder i et af de nøgne træer ved søen eller rekognoscerer området fra stor højde.

Denne forårsdag var området fyldt med tusindvis af rastende Grågæs og Bramgæs, men de fik ikke mange hvil, for der var dramatik i luften hele formiddagen, hvor et par unge Havørne konstant sendte de store flokke af gæs på vingerne.

Det var et fascinerende skue af liv, når himlen myldrede med gæs – og da en Sølvhejre på et tidspunkt tog en tur hen over trætoppene, mens middagssolen begyndte at sprede lidt varme, fremstod

naturoplevelsen næsten subtro-pisk. Hvis ikke altså det lige var for kulden, der langsomt trængte ind i mine vandrestøvler.

Jeg stod helt nede ved søen i ly af noget budskabs, da en ung Havørn pludselig kom svævende blot 30 meter over mig, mens den scannede de nærliggende siv for gæs og Blishøns. Jeg havde mit kamera med og knipsede løs, mens ørnen gled forbi. Den spættede fjerdragt i lysebrune nuancer, det store næb med den mørke spids og de flossede halefjer betød, at jeg bedømte ørnen til at være en 2K (andet kalenderår) fugl, udklækket året inden.

Hjemme igen lagde jeg billederne ind på min computer. På et af billederne kan man tydeligt se to ringe om ørnenes tarser – en sort og en aluminiumsfarvet med et par tal og bogstaver synlige. Jeg kontaktede Kim Skelmose fra Projekt Ørn for at høre, om han kunne

hjælpe med at spore ringene og finde ud af, hvor ørnen stammede fra.

Efter et par henvendelser fra Kim til Sverige, Tyskland og Polen var der bid – i Finland.

Et par dage senere fik vi et brev fra Nationalhistorisk Museum i Helsinki, som havde identificeret Havørnen. Den var ringmærket i en rede på Ålandsøerne i Østersøen ved indgangen til Den Botniske Bugt den 27. maj 2022. Og nu altså genfundet 288 dage senere og 800 kilometer mod sydvest – under en gåsejagt lidt uden for Holme-Olstrup på Sydsjælland.

Aflæsninger af ringe på ørne er vigtige for vores viden om ørnene. Projekt Ørn opfordrer alle til at indberette aflæsninger til Ringmærkningcentralen på Statens Naturhistoriske Museum i København. Det er nemt at gøre via www.fuglering.dk

OBSERVATIONER PÅ LOKALITETERNE

Kommentarerne på skemaerne fra redekoordinatorene minder meget om dem fra tidligere år, og mange skriver ikke noget, men oplysningerne er stadig værdifulde indblik i Havørnenes yngleforhold og viser, om der er behov for ændringer i beskyttelsen af dem.

AF OLE FRIIS LARSEN,
ARTSKOORDINATOR FOR
HAVØRN

Mange redekoordinatorene melder for 2023 om pludselige afbræk i yngleperioden på rederne, ofte kort efter det forventede tidspunkt for klækningen af æggene, altså at små unger er blevet forladt, eller de kan være døde. Det kan være på tidspunkter med dårligt vejr, men fugleinfluenza og mange andre forhold ser også ud til at have spillet en rolle. Flere nævner blandt andet kampe om territorier og nye partnere – som måske også kan være en følge af fugleinfluenza. Her er først en længere beretning, som illustrerer de trængsler, som mange redekoordinatorene giver udtryk for i bestræbelserne på at forstå, hvad der foregår:

105 Oksholm Skov, Einar

Flensted-Jensen: "Det er usikkert, hvornår rugningen er påbegyndt, men sandsynligvis i slutningen af februar. Om der er klækket unger er ligeledes usikkert. En død adult Havørn bliver 29. januar fundet i den vestlige del af Ølandskoven. Fundet bliver anmeldt til Naturstyrelsen, men ørnen bliver vist hverken indsamlet eller undersøgt. Den 4. februar ser jeg to gamle Havørne ved redestedet i Ølandskoven. Kort efter flyver de dog mod Ulvedybet, hvor jeg genfinder dem, nu på vej tilbage mod Ølandskoven. De slår sig ikke ned ved reden, men i et andet

område. Jeg noterer mig stedet.

Den 10. marts er jeg i Ølandskoven, da jeg har fået tip om, at der måske er bygget en ny rede vest for den eksisterende. Først ser jeg til den gamle rede, der klart er forladt og uden nyt redemateriale. Den nye rede finder jeg i en gran omkring 900 m vest for den eksisterende. En Havørn ruger. Stedet er det samme som jeg den 4. februar så havørnene lande ved. Den 29. april ser jeg igen en gammel ørn på den nye rede, og alt ser normalt ud. Den 26. maj besøger jeg igen det nye redested, og nu er reden tom uden aktivitet. En gammel Havørn bliver set på den gamle rede. Andenhåndsobservationer tyder på, at der har været konflikt om territoriet, eller et nyt par har forsøgt at etablere sig i den vestlige del af skoven. Nogen sikker viden har jeg dog ikke. Det er ligeledes usikkert, om der er sket udskiftning af ynglefuglene".

Her en typisk kommentar om uforklarlig og pludselig afbrudt yngleperiode:

195 Døvredal, Jens Christensen:

"Rugning startet cirka 12. marts. Ved besøg 21. april var reden forladt. Ingen spor af fugle omkring reden eller på jorden".

Moderne teknik

Nogle har i flere år brugt droner til at inspicere reder. Det bliver stadig mere almindeligt også i andre lan-

de. Det er selvfølgelig vigtigt, at det foregår efter gældende regler og gerne så diskret som muligt, så det ikke frister andre. Til gengæld kan dronerne ofte give hurtige informationer om reder, som ellers er umulige at observere. Her er et par eksempler:

42, Tranekær, Claus Dalskov:

"Ved dronebesøg ultimo maj kunne to pænt store unger ses".

43, Kalby Skov, Jesper Leegaard:

"Droneoverflyvning den 28. maj viser en unge i reden".

52 Sortebjerg Vænge, Morten Kristiansen:

"Efter ægklækning forlod parret reden kort efter. Jeg har haft drone oppe, og der lå to små dunede unger. Havørneparrer har ikke været ved reden siden, men er set sammen i selve Sortemosen".

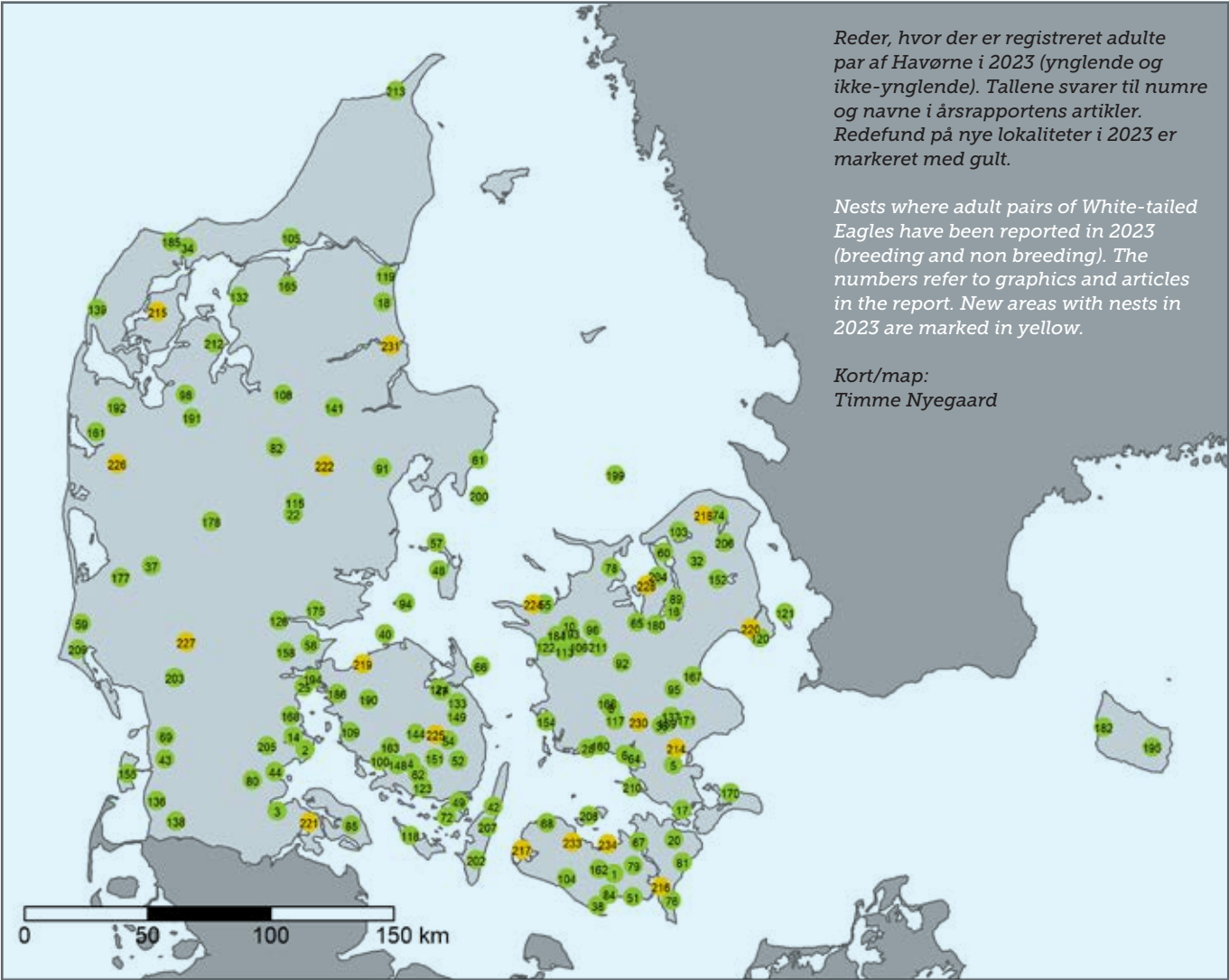
Mange klarer sig dog stadig ved gammeldags samarbejde med gode kontakter:

20, Østerskov – øst for Skørringe, Bente Larsen:

"Reden nem at holde øje med indtil løvspring, hvor det bliver umuligt fra afstand, da nærliggende bevoksninger gror til. Men to jægere hjælper med oplysninger".

Masser af dramatik

Flere koordinatorene beretter om dramaer med unge ørne, som akkurat ser ud til at være undsluppet fra styrtende reder, og kampe på rederne:

22, Ildal Skov, Bo Ryge Sørensen:

"Desværre har havørneparret i Ildal Skov/Salten Langsø igen i år opgivet at yngle. Årsagen til dette skyldes en voldsom konflikt med en fremmed adult havørn. En konflikt som foregik i redelokaliteten og desværre også i reden, hvorved kuldet (det/de lagte æg) gik tabt. Formentlig trampet i stykker under kampen med den fremmede ørn".

214 Hovskov ved Leestrup, Anne Flindt:

"Mens jeg er væk, har vi et par dage med kraftig vind og skybrud, og en god ven konstaterer herefter, at reden er sunket, nærmest styrtet sammen i den ene side og ungerne er ikke at se. Hjemme igen ser vi heldigvis to adrætte unger og en forældrefugl kredse over redetræet, så det er

muligt, at de har fået et ublidt skub ud af reden, eller måske de lige akkurat nåede at flyve af reden inden det dårlige vejr".

“
Reden nem at holde øje med indtil løvspring, hvor det bliver umuligt fra afstand, da nærliggende bevoksninger gror til. Men to jægere hjælper med oplysninger
”

Uventede fugle i reder

Et par beretninger handler om overraskelser. I det ene tilfælde var der en levende musvågeunge i en rede. Vi har ikke mange af den slags observationer i Danmark, men kender dem fra Tyskland, hvor der både er set unger af Musvåger, som tilsyneladende har overlevet af blive bortført til ørnereder, hvor de er blevet fodret, og om Havørne, der ligefrem har specialiseret sig i at plyndre musvågereder for unger, som de har fodret deres unger med. En observation af en gås i en ørnerede er uventet, men måske ikke så overraskende endda. Der

“
**Hunnen har
opgivet og ses
flyve omkring
i området**
”

findes også beretninget om gæs, der har ynglet i andre store reder:

205 Fredsted, Haderslev, Jørn Vinther Sørensen: "Den 20. april 2023 oplyste Preben Jensen, at han havde hørt fra anden kilde, at parret havde opgivet at yngle. Ved besigtigelse den 21. april kunne dette desværre bekræftes, da der sad en gås i reden".

192 Klosterheden, Svend Aage Knudsen: "En fotograf havde taget et billede af reden med ungen, men ved nærsyn fandtes også en musvågeunge. Der har været rugende Musvåge i nærheden, og om ungen er taget som bytte eller hvad vides ikke. Dens videre skæbne er mig ukendt, og jeg har ikke set den i reden".

Farlige liv
Begrænsninger i Havørnenes ynglesucces skyldes ikke kun, at unger dør af kulde, regn eller sygdom i rederne. Flere kommentarer i indberetningerne handler om ulykker og sygdom hos adulte/voksne Havørne, hvor en partner omkommer, og den efterladte ynglefugl må give op:

61 Rugård Sønderkov, Inger Folmer Jensen: "Hannen er fundet død ved Stubbe Sø formentlig af fugleinfluenza. Han er sidst set ved reden den 11. april. Hunnen har opgivet og ses flyve omkring i området".

203 Nørre Lovrup, Karin Gustausen: "Da reden ved Gørding blev fundet i 2022, var jeg næsten sikker

på, at Gørdingparret var identisk med parret ved Sneum Sluse. Da der blev fundet en adult vindmølletræbt Havørn ved Tjæreborg, nær Sneum Sluse, besøgte jeg straks reden i Gørding og fandt den tom. Fjorten dage senere observerede Helle Andresen, koordinator af ørneparret, en enlig adult Havørn sidde ved reden. Den døde ørn var sandsynligvis den ene part af gørdingparret".

Gode oplevelser og respekt
Nogle steder ser der ud til at være fint samarbejde og gode fælles oplevelser mellem Naturstyrelsen, skovfogeder, jægere, skytter, private lodsejere og Projekt Ørns redekoordinators. Andre steder er der knaster og problemer. På samme måde er det med forstyrrelser ved rederne. Nogle oplever, at folk jager ørnene væk, andre, at ørnene nogle gange ligefrem vænner sig til mange mennesker.

213 Råbjerg, Carlo Pedersen: "Reden ligger cirka 150 meter fra en offentlig vej, tæt ved et sommerhusområde og er kendt af rigtig mange. Den bliver derfor besøgt af mange dagligt og beundret fra vejen. Der har været enkelte personer og grupper, som er blevet grebet i at gå ind til reden; men i det store hele har ørnene taget opmærksomheden i stiv arm. Og mange mennesker har fået en fantastisk oplevelse".

220 Svenskeholm Nord, Kalvebod Fælle, Stefan Stürup: "Det nye par har fået to unger på vingerne, de ses lige nu fouragerende rundt omkring på Vestamager, oftest ved Klydesøen, nogle gange alene og ind imellem stadig sammen med forældrefuglene. Den ene forældrefugl viste sig at være ringmærket og blev aflæst på et billede taget af en af de mange natur- og fugleinteresserede gæster, som reden havde. Det er en unge fra Vintersborg Skov på Lolland fra 2015. Da den blev ringmærket på reden, blev den bestemt til en hun, men nu tror vi, at det er en han. I starten af sæsonen var der lidt

problemer med folk meget tæt på reden, men efter samråd med naturstyrelsen lokalt (Sven Norup) blev der sat et par skilte op, hvor det blev henstillet til folk, at holde afstand til reden, og det har øjensynlig hjulpet. Reden ligger tæt på offentlig sti, og rigtig mange mennesker har haft mulighed for at nyde ørnene".

De gamle klarer sig
Til sidst er det værd at bemærke, at et par af de ældste Havørne i Danmark begge ynglede og så ud til at klare sig fint. Det gælder såvel hannen i det første par i den nye danske bestand ved Hejrede Sø på Lolland, som var 31 år i 2023 og fik en unge på vingerne med formentlig den tredje hun på lokaliteten, samt hunnen ved rede nummer 14 ved Haderslev. I en alder af 38 år fik hun også en unge på vingerne med sin mage. Parret har været ved reden siden 2005. Det er ukendt, hvor hun har været de første 20 år af sit liv. Efter tyske ringmærkningsresultater lever Havørne normalt højst, til de er omkring 35 år.

01 Bøgeskov ved Hejrede Sø, Uffe B. Nielsen: "Efter min bedste vurdering er det stadig den gamle han fra 1992, der er hannen i parret (fotodokumenteret af andre!). Det aktuelle redetræ er samme gamle bøg siden 2006".

14 Nygård og Præsteskov, Helle Regitze Boesen: "Rolig sæson, igen og heldigvis for det. Hunnen er nu 38 år gammel og altså stadig i stand til at yngle. Leif Keller har igen fotograferet hunnen i et træ, set fra fjorden. Hun er stadig "tynd i toppen", men åbenbart attraktiv! Lodsejeren giver hver gang tilladelse til min adgang".

Danmarks ældste - og formentlig verdens ældste - Havørn på 38 år i 2023 er let at genkende på, at hun ser lidt tynd ud i toppen. Ikke desto mindre var hun stadig i stand til at få en unge på vingerne sammen med sin han. Foto: Leif Keller.

Tingdal Plantage i Sønderjylland er Danmarks største sovesal for yngre Havørne. Foto: Harry Antonisen.

ØJENVIDNE FÆLLES SOVEPLADS SÆTTER REKORD

Vadehavet tiltrækker masser af unge Havørne, som overnatter sammen i blandt andet Tingdal Plantage i Sønderjylland. Harry Antonisen holder øje med de natterastende ørne, som også er omtalt i Projekt Ørns årsrapport for 2022.

AF HARRY ANTONISEN

På en time og 45 minutter så jeg 109 Havørne flyve fra deres natterast i Tingdal Plantage-området den 14 november 2023. Hovedparten af ørnene fløj ud fra den østlige del af selve Tingdal Plantage, andre kom muligvis fra den bagved liggende plantage og måske fra Kogsbøl Skov. De første Havørne ser jeg som regel omkring en time før solopgangen, men de kan også begynde udflyvningen lidt senere, og oplevelsen bliver da noget større. Især når der er rigtig mange Havørne til overnatning i området, kan der godt være 15-20 ørne i luften over skoven, samtidig med at en lind strøm flyver væk og ned til kogene syd for Højer.

Antallet af ørne, jeg ser flyve fra området, kan selv under gode observationsforhold variere meget fra den ene dag til den anden. Eksempelvis som i 2023, hvor jeg ved mit besøg på lokaliteten den 14. oktober så 31 Havørne, og antallet steg bare de efterfølgende otte gange, indtil jeg nåede op på 83. Så faldt antallet gevaldigt det næste par gange, og bare to dage før jeg så de 109, kunne det kun blive til 11 Havørne.

Tegn på tysk soveplads

Når antallet kan variere så meget, må der være et andet sted, Havørnene overnatter, og det kunne meget vel være på den anden side af grænsen. I de perioder, hvor rigtig mange Havørne flyver fra

området til kogene syd for Højer, er der tilnærmelsesvis ikke det antal Havørne, som ses i kogen i løbet af dagen – ej heller lige syd for grænsen – ergo må mange af dem flyve noget længere ned i Tyskland for at fouragere.

Det er så et spørgsmål, om ikke det store antal af Havørne i perioder overnatter samlet i henholdsvis Danmark eller Tyskland.

Når der fra området ses mange Havørne, og der pludselig en dag kun ses 10-15 ørne flyve mod syd, er der heller ikke noget, der tyder på, at der er ekstraordinært mange Havørne ved Ballum-området eller længere nordpå.

Ved Højer sluse kan Havørnene også ses om morgenen, og de

kan komme ganske tæt på, når de flyver forbi slusen på deres vej mod kogene. Ved højvande kommer hovedparten tæt forbi slusen, men ved lavvande flyver en hel del af Havørnene fra natterastet direkte ud på vaden for at fouragere, og de Havørne nærmer sig først slusen og kogene, hvis/når vandstanden stiger igen, så det kræver lidt tålmodighed og planlægning af tidspunkt.

Det er altid spændende at se Havørnene flyve forbi slusen – vadefugle og gæs flygter i panik et stykke væk, når en eller flere Havørne trækker forbi, og det kan gentage sig flere gange med de samme fugleflokke, for der kommer jo bare endnu flere Havørne forbi.

Tilbageflyvningen til natterast begynder fra to-tre timer før solnedgang og foregår meget spredt. Som morgentrækket ses det bedst fra diget ved slusen eller fra Emmerlev Klev.

Siden 2016 har jeg observeret de morgen trækkende havørne, men de første par år var det udelukkende fra Højer sluse, så selvom jeg nok kunne regne ud, at Havørnene ikke natterastede ret langt væk fra slusen, var det først i 2018 jeg "fandt" stedet hvor de overnattede og det er sidenhen blevet til rigtig mange Havørne set fra Galgevej og ikke mindst mange dejlige naturoplevelser og smukke solopgange.

En måge for meget

Til sidst en beretning om en Havørns hurtighed og jagtinstinkt: Havørnen var om aftenen på vej tilbage til natterast, da en frisk og frejdig måge fløj lidt for tæt på. Det kunne ørnen åbenbart ikke stå for, og den vilde jagt gik et stykke tid, indtil Havørnen snuppede mågen i luften og fløj hen over diget med den – sikkert for at sætte sig og æde den, men den kom så i tanke om, at den egentlig var på vej i seng og dumpede nu mågen på diget og fortsatte sin tur mod nord til natterast.

ØRNEFAVORITTER BØG, FYR, EG, POPPEL

Spørgsmål til redekoordinators om redetræer har afsløret, at nogle arter bliver brugt mere end andre i forhold til træernes forekomst i danske skove.

AF OLE FRIIS LARSEN

Havørne bygger fortrinsvis deres rede i Bøg eller en art fyr. Det fremgår af de 146 svar, vi har fået om redetræer i 162 indberetninger om havørnereder i 2023. 53 af de 146 reder var i Bøg; det svarer til 36,3 procent af rederne.

Ifølge de nyeste fra Danmarks Statistik om danske skove var der imidlertid kun Bøg på 13,6 procent af landets skovareal på 630.181 hektar med træer – der findes også enge, søer og andre områder i skovene, så det samlede område, der opgøres som skov udgør 642.979 hektar.

Bøg er altså stærkt overrepræsenteret som redetræ.

Det fremgår af indberetningerne, at en art fyr er det næstmest benyttede redetræ med 18 reder, svarende til 12,3 procent af rederne. Ligesom for Bøg er der også her en overrepræsentation, som tyder på en præference, idet forskellige arter af fyr udgør en lidt lavere procent af skovarealet med 10,2 procent.

Tallene kan dog ikke fortælle noget om, hvorfor ørnene foretrækker at bygge deres rede i netop de arter af træer, som de vælger, og bortset fra, at svarene kan være med til at give ideer om, hvor vi skal lede efter nye reder i skovene, er det måske ikke arterne af træer, der betyder så meget som størrelsen af redetræet, robustheden samt til- og fraflyvningsforholdene.

Selv om det er ved at ændre sig, er danmarkskortet over Havørnenes udbredelse som ynglefugle stadig præget af indvandringen fra Tyskland i syd og i nogen grad fra Sverige i øst

med løvskovsprægede områder på Fyn, Vestsjælland, Lolland-Falster og det sydøstlige Jylland som kerneområder.

91 af de indberettede redetræer er således løvtræer, svarende til 62 procent, mens arealet med løvtræer ifølge Danmarks Statistik udgør 51,2 procent af det samlede område med træer i danske skove. Efter Bøg kommer Eg med 13 reder – ni procent – og Poppel med 12 reder – 8,2 procent – ind som nummer to og tre på listen over foretrukne reder i løvtræer. Desuden er der indberettet reder i arter som Birk, Rødel, Bævre-asp, Ask og uspecificeret 'løvtræ'.

Arealet med nåltræer udgør ifølge Danmarks Statistik 292.877 hektar, svarende til 46,5 procent af det trædækkede areal i skovene. Her kniber det med præcise identificeringer af redetræerne. Nogle har svaret 'Sitkagran' eller 'Douglas', mens andre mere usikkert har angivet 'Ædelgran', sat et spørgsmålstegn efter arten eller blot svaret 'gran' eller 'nåltræ'.

Efter Skovfyr som præcis artsangivelse er Rødgran nævnt som redetræ i seks tilfælde, svarende til 4,1 procent af de indberettede reder, men den upræcise 'gran' kommer ind imellem på andenpladsen. I alt er 48 redetræer indberettet som en eller anden art nåltræ, svarende til 32,9 procent af rederne og dermed en underrepræsentation i forhold til det samlede areal med nåltræer, med det kan måske i nogen grad kan forklares med den geografiske forskel i ynglefuglenes øjeblikkelige udbredelse i forhold til en skæv fordeling af løv- og nåleskov i Danmark.

LOKALT NETVÆRK **PROJEKT ØRN PÅ FYN**

Projekt Ørn har fået lokalkoordinatorer i hver af DOF's lokalafdelinger. Det har umiddelbart givet mere lokal viden om reder og bedre muligheder for at finde folk til at holde øje med dem. Torben Hvass er en af de nye folk.

AF TORBEN HVASS,
LOKALKOORDINATOR, FYN

I takt med, at antallet af havørnere-der er steget til op mod 200, valgte Styregruppen i Projekt Ørn, sidste år, at indføre lokalkoordinatorer. Årsagen var, at det var svært, at bevare overblik og tæt kontakt til redekoordinatorerne.

Jeg er en af disse lokalkoordinatorer. Jeg er også selv redekoordinator for de 4 reder, der er i Kerteminde kommune.

Da Kim Skelmose ringede til mig i januar 2023, for at høre om jeg ville overveje, at tage rollen som lokalkoordinator efter Lilli Sørensen, vidste jeg ikke meget om hvad det drejede sig om! Kim fortalte en hel masse, som nok ikke rigtigt blev hængende i første omgang, men jeg besluttede at tage jobbet. I første omgang virkede det noget overvældende, men jeg fik god støtte fra Kim og Preben Jensen i Sønderborg.

I første omgang drejede det sig om at få styr på, hvad jobbet indebar. Egentlig er lokalkoordinatoren Styregruppens forlængede arm i marken! Lokalkoordinatoren "passer forretningen" i det daglige i sit område – d.v.s. har den løbende kontakt til redekoordinatorerne. Hvis/når redekoordinatorerne har spørgsmål, eller ting de er usikre på kan de kontakte lokalkoordinatoren. I de fleste tilfælde, jeg har haft det første år, kunne tingene klares pr telefon. Enkelte gange har jeg været ude sammen med redekoordinatoren. Eller ringet til Kim.

Opstår der større problemer med forstyrrelse af reder/forgift-

Torben Hvass ser sig selv som styregruppens 'forlængede arm'. Privatfoto.

ninger o.l., hvor myndigheder skal inddrages, giver jeg det videre til styregruppen!

I mit eget område, synes jeg, at jeg har fået god kontakt til redekoordinatorerne, og jeg prøver på at få et godt overblik over rederne. Der er mange reder i mit område. I yngleperioden udsender jeg nyhedsbreve, således redekoordinatorerne kan følge med i, hvordan det går i området. Mange redekoordinatorer kommer med tilbagemeldinger, som jo er grundlaget for, at jeg kan udsende nyhedsbrevene. Det er også fint hvis de kender naborederne, således de evt kan hjælpe hinanden ved ferier o.l.

Når der kommer nye reder, skal disse registreres, og der skal findes en redekoordinator. Dette har jeg ikke haft svært ved hidtil.

Jeg er meget glad for rollen og ser frem til mange hyggelige snakke i den kommende ynglesæson.

HER ER DE LOKALE KOORDINATORER

- DOF Bornholm:**
(Ole Friis Larsen)
- DOF København:**
Stefan Stürup
- DOF Nordsjælland:**
Jens Lykkebo
- DOF Vestsjælland:**
Lene Smith
- DOF Storstrøm nord:**
Finn Jensen
- DOF Storstrøm syd:**
Lars Munk
- DOF Fyn:**
Torben Hvass
- DOF Sønderjylland:**
Preben Jensen
- DOF Sydvest:**
Karin Gustausen
- DOF Sydøst:**
Marianne Fock
- DOF Vestjylland:**
Erik Mørk Nielsen
- DOF Østjylland:**
Inger F. Jensen
- DOF Nordvest:**
Hans Christophersen
- DOF Nord:**
Hans Christophersen

NORDISK SYMPOSIUM **KONGEØRNE PRESSET AF SNE OG FROST**

Ørnefolk fra Norden og yderligere fire europæiske lande til træf i svenske Umeå i oktober 2023. Bestande i nord klarer sig, men ynglesæsonen har været ringe mod syd.

AF HANS CHRISTOPHERSEN

Det årlige Nordiske Symposium om Kongeørne blev i 2023 afholdt i det nordlige Sverige. Her mødtes ud over folk fra Sverige, Norge, Finland og Danmark deltagere fra yderligere fire europæiske lande. I alt samledes cirka 70 personer med interesse for forvaltning af Kongeørn – heriblandt undertegnede som den eneste fra Danmark.

Et af punkterne på mødet var opgørelse af bestandene i de fire nordiske lande. Mens sæsonen i de nordligste områder har været gennemsnitlig, har den i mellem- og de sydlige områder været meget ringe, hvilket blandt andet tilskrives sne og frost på et kritisk tidspunkt i sæsonen.

“
I Dalarna, hvor det årlige gennemsnit de seneste ti år er på 19 udføjne unger, kom der kun tre unger på vingerne og i Skåne blot to
”

Fra Sverige kan det eksempelvis nævnes, at der i områderne fra Dalarna til Skåne kun er kommet ti unger på vingerne. I Dalarna, hvor det årlige gennemsnit de seneste ti år er på 19 udføjne unger, kom der kun tre unger på vingerne og i Skåne blot to. På den baggrund er fire danske unger ganske hæderligt. Anderledes var det dog på Gotland, der har Nordens og Verdens tætteste bestand. Her kom 36 unger på vingerne mod et normalt gennemsnit på 27.

I forlængelse af indlæg om artens status i Norden var der indlæg om Kongeørnen i Polen. Ud over bestanden i bjergområderne i den

Deltagerne på Kongeørn-symposiet i Umeå. Foto: Thomas Birkö.

“
Fugle med ‘nordisk DNA’ findes også i det arktiske område i Asien. Disse har et mere ‘simpelt’ DNA end fuglene i det centrale Asien og Kaukasus
”

sydligste del af landet på cirka 30 par findes en meget lille bestand på i øjeblikket to par ved Østersøen. Den er etableret siden 2010 og er ret interessant set med danske øjne, da fuglene her som de danske yngler i et lavlandsområde. De to par klarer sig dog indtil videre ikke specielt godt og har kun fået unger på vingerne ved fem tilfælde, og i 2023 fik de ingen unger. Yderligere undersøgelser omkring disse ørnes oprindelse mangler – ligesom analyser af deres føde og andet endnu ikke foreligger.

Skift af mage forekommer

Et finsk foredrag omhandlede ørnenes trofasthed over for rede og partner. Her blev det dokumenteret, at der ikke sjældent sker et skifte af rede eller partner. Det er kendt, at Kongeørnene har flere reder, men undersøgelsen viser, at et skifte til en anden rede ofte finder sted efter et mislykket yngleforsøg. På samme måde kan mislykket yngel af og til føre til, at den ene fugl i et par skiftes ud.

Et andet finsk indlæg drejede sig om genetiske forskelle i bestandene af Kongeørne fra Europa til Centralasien. Her er der forskel på den nordiske bestand og middelhavsbestanden og igen mod øst bestandene i det centrale Asien og Kaukasus. Fugle med ‘nordisk DNA’ findes også i det arktiske område i Asien. Disse har et mere ‘simpelt’ DNA end fuglene i det centrale

Asien og Kaukasus. Det indikerer, at den nordiske bestand er væsentligt yngre sammenlignet med blandt andet fugle i det øvrige Asien. De danske ørne indgår desværre ikke i dette spændende projekt.

Andre indlæg handlede blandt andet om problematikken om Kongeørn som ‘skadevolder’ i Norge. Her drejer det sig om problemer med tab af lam og rensdyrkalve. Måske en problematik der kan sammenlignes med den interessekonflikt, der kan findes omkring visse danske ørnepar og udsætning af fasaner. I Norge kan der udbetales erstatninger for tab i forbindelse med angreb fra en af ‘De fem store’ – Bjørn, Ulv, Los, Jærv og Kongeørn.

Droner og lyd

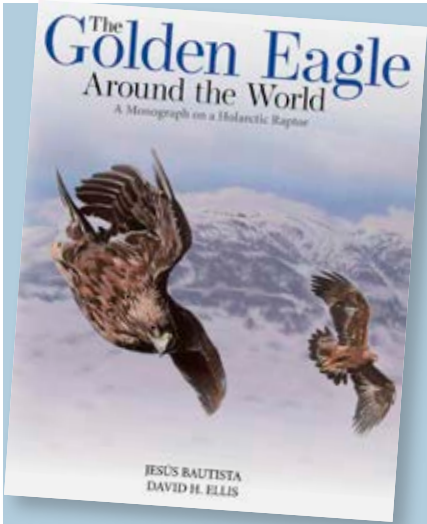
Overvågning af Kongeørn i de andre nordiske lande er ofte vanskelig gjort af store og ufremkommelige områder. Parallelt med overvågning fra helikopter, som bruges til det meste af den finske bestand, anvendes droner og lydbokse i overvågningen. Sidstnævnte bruges til at registrere par ved at aflytte ørnenes kommunikation. Der var indlæg om praksis og resultater fra det nordlige Sverige ved begge metoder.

Vandrefalke under pres

Ikke alt drejede sig om Kongeørne. Et indlæg handlede om Vandrefalk og dens status i Sverige. Man regner med cirka 500 par, primært fordelt mellem de nordligste og de sydligste dele af landet, mens Mellem Sverige kun huser ganske få. De seneste år er bestanden dog gået markant tilbage flere steder. Noget der også er meget udtalt i Norge (og Danmark). Det skyldes givet blandt andet fugleinfluenza.

Endelig var der flotte indlæg af mere ‘underholdende’ karakter fra naturen i Västerbotten, hvor Umeå ligger, samt fra overvågningen af ørnene i Vindelfjällen.

Det næste symposium finder sted i det nordlige Finland i efteråret 2024.

**FAGBOG
THE GOLDEN
EAGLE AROUND
THE WORLD**

I FORÅRET 2024 UDKOMMER

en ny monografi om Kongeørnen. Den er redigeret af Jesus Bautista fra Spanien og David H. Ellis fra USA og udsendes på det canadisk/amerikanske forlag Hancock.

Kongeørnen er vidt udbredt og mangler kun i Sydamerika og Australien. Langt de fleste findes i Nordamerika og Asien – begge med 20.000-38.000 par, herefter følger Europa med 7.000-10.000 par, mens Afrika blot har 1000-2000 par. Samlet findes den i godt 50 lande, og på 928 sider har 175 forfattere i denne bog givet deres bidrag om status i de lande, hvor Kongeørnen yngler. Det gælder også Danmark, hvor den lille bestand i den store sammenhæng er ret unik ved at være udbredt i et lavlandsområde. Herfra har Jan Tøttrup Nielsen, Hans Christophersen og Esben Sloth Andersen på hele 16 sider bidraget med status og resultater af forskning omkring Danmarks blot cirka fire par frem til år 2020.

Kontakter i Projekt Ørn

Projekt Ørns styregruppen består af fem personer, og alle tre arter af ynglende ørne i Danmark er repræsenteret:

Kim Skelmose, leder af Projekt Ørn.
Telefon: 27 73 40 70
Mail: gestaltskelmose@gmail.com

Leif Novrup, artscaretaker for Fiskeørn.
Telefon: 23 31 56 01
Mail: leifnovrup@pc.dk

Hans Christophersen, artscaretaker for Kongeørn.
Telefon: 23 71 31 54
Mail: hach@mail.dk

Preben Jensen, kontakt til lokalkoordinatorer.
Telefon: 22 26 69 25
Mail: sydoern@gmail.com

Ole Friis Larsen, artscaretaker for Havørn.
Telefon: 40 91 80 71
Mail: ofl@mail.tele.dk

Kontakt uden for styregruppen:

Knud Flensted, biolog i DOF og kontaktperson i Fuglenes Hus for Projekt Ørn
Mail: knud.flensted@dof.dk
Telefon: 33 28 38 33

Ved fund af rede: Kontakt Projekt Ørn

Det er vigtigt, at Projekt Ørn får kendskab til fund af ørnereder, så vi kan følge bestandene af de tre arter. Brug mailadressen projektoern@dof.dk eller ring til et af medlemmerne i styregruppen.

Ved fund af syg eller død ørn: Kontakt Projekt Ørn

Ring 1812 til Dyrenes Beskyttelses Vagtcentral, hvis du er i tvivl om, hvad du skal gøre med en syg eller afkræftet ørn, eller kontakt nærmeste vildtplejestation, hvis du kender til den.

Fund af døde ørne kan meldes til myndighederne på Center for Diagnostik DTU, hvor de døde fugle også kan sendes ind til undersøgelse. Man kan finde en blanket og vejledning her: http://www.vildtsundhed.dk/doedfundet_vildt

Tag så vidt muligt billeder af både ørn og omgivelser ved mistanke om kriminalitet.

Under alle omstændigheder vil vi altid gerne have besked om syge og døde ørne. Kontakt et medlem af styregruppen i Projekt Ørn eller Knud Flensted i Fuglenes Hus. Vi hjælper også gerne med at håndtere sagen.

Læs mere på www.dof.dk

Dansk Ornitologisk Forening
– DOF BirdLife Danmark
Vesterbrogade 138-140
1620 København V
Tlf. 33 28 38 00 – dof@dof.dk